JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
NIAL FENNELLY
6 päivänä helmikuuta 1997 *

1. Onko kolmannen maan kansalaisilla, jotka ovat naimisissa sellaisten yhteisössä työskentelevien henkilöiden kanssa, jotka eivät ole käyttäneet hyväkseen EY:n perustamissopimuksen mukaista oikeutta vapaaseen liikkuvuuteen, samat oikeudet kuin oikeutta vapaaseen liikkuvuuteen käyttäneiden yhteisön työntekijöiden puolisoilla, jotka ovat kolmannen maan kansalaisia? Onko yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntö käänteisestä syrjinnästä vielä voimassa "Euroopan unioniksi muuttumassa olevassa yhteisössä"? Tämä on niiden kysymysten olennainen sisältö, jotka ilmenevät saksalaisen työtuomioistuimen esittämästä ennakkoratkaisupyynnöstä kahden vierasta kieltä opettavan lehtorin ja heidän työnantajansa välisessä riita-asiassa.

I Tosiseikat ja asian käsittelyn vaiheet

2. Kari Uecker on Norjan kansalainen, joka on työskennellyt vuodesta 1974 lähtien norjan kielen opettajana eri toimissa pääasiallisesti Saksan liittotasavallassa. Hänen aviomiehensä on Saksan kansalainen. Mikään ei ennakkoratkaisupyynnössä viittaa siihen, että aviomies olisi työskennellyt muualla kuin tässä jäsenvaltiossa tämän asian kannalta merkityksellisenä aikana. Uecker teki 24.9.1990 Land Nordrhein-Westfalenin kanssa Münsterin yliopiston Pohjoismaiden laitoksen kanssa työsopimuksen vieraan kielen lehtorina toimimisesta. Työsopimuksen 4 kohdassa mainituista syistä sopimus oli määräaikainen, ja se päättyi 30.9.1994. Uecker riitautti työsuhteensa määräaikaisuuden paikallisessa työtuomioistuimessa vedoten sekä yhteisöjen tuomioistuimen asiassa Spotti [1] 20.10.1993 antamaan tuomioon että Euroopan talousalueesta 2 päivänä toukokuuta 1992 tehdyn sopimuksen (jäljempänä ETA-sopimus) [2] 28 artiklaan. Työtuomioistuin ratkaisi riidan Ueckerin hyväksi nojautuen tuomiossaan lisäksi työntekijöiden vapaasta liikkuvuudesta yhteisön alueella 15 päivänä lokakuuta 1968 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1612/68 (jäljempänä asetus N:o 1612/68 tai asetus) [3] 11 artiklaan. Land Nordrhein-Westfalen valitti tuomiosta.

3. Landesarbeitsgericht Hamm esitti 26.1.1996 tekemällään päätöksellä yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

"1) Voiko sellainen aviopuoliso, joka ei itse ole minkään jäsenvaltion kansalainen mutta joka on naimisissa sellaisen hen-

* Alkuperäinen kieli: englanti.

1 — Asia C-272/92, Spotti, tuomio 20.10.1993 (Kok. 1993, s. I-5185).

2 — EYVL 1994, L 1, s. 1.

3 — EYVL L 257, s. 2.

kilön kanssa, joka on sen jäsenvaltion kansalainen, jossa puolisot asuvat ja jossa se aviopuoliso, joka on tämän jäsenvaltion kansalainen, työskentelee, vedota työntekijöiden vapaasta liikkuvuudesta yhteisön alueella 15 päivänä lokakuuta 1968 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1612/68 11 artiklaan perustuvaan oikeuteen?

2) Jos vastaus kysymykseen 1 on myöntävä:

käsittääkö sellaisen henkilön, joka ei ole minkään jäsenvaltion kansalainen, edellä mainittu oikeus 'ryhtyä mihin tahansa palkattuun työhön' koko kyseisen jäsenvaltion alueella myös sen, että työnantajan on kohdeltava kyseistä henkilöä kyseisessä jäsenvaltiossa työsopimuksen tekemisen ehtojen ja työsuhteen ehtojen osalta ja näistä erityisesti määräaikaisen työsuhteen edellytysten osalta samalla tavalla kuin sen olisi kohdeltava kyseisen henkilön aviopuolisoa, joka on tämän jäsenvaltion kansalainen?

3) Jos vastaus kysymykseen 2 on myös myöntävä:

taataanko edellä mainitun asetuksen (ETY) N:o 1612/68 7 artiklan 1 kohdassa yhdessä ETY:n perustamissopimuksen 48 artiklan 2 kohdan kanssa työntekijälle siinä jäsenvaltiossa, jonka kansalainen hän on, oikeus tulla kohdelluksi samalla tavalla kuin kyseisessä jäsenvaltiossa kohdellaan sellaisia työntekijöitä, jotka ovat toisten jäsenvaltioiden kansalaisia, ja onko sellaista säännöstä, jota yhteisöjen tuomioistuimen mukaan ei voida soveltaa toisten jäsenvaltioiden kansalaisiin, oltava soveltamatta myös kyseisen jäsenvaltion omiin kansalaisiin ja heidän sellaisiin aviopuolisoihin, jotka eivät ole minkään jäsenvaltion kansalaisia?"

4. Vera Jacquet on Venäjän kansalainen, joka on opettanut venäjän kieltä vuodesta 1988 lähtien eri toimissa Bochumin yliopistossa. Hänen aviomiehensä on Saksan kansalainen, joka ei kansallisen tuomioistuimen oikeudenkäyntiasiakirjojen mukaan ole työskennellyt Saksan liittotasavallan ulkopuolella tämän asian kannalta merkityksellisenä aikana. Jacquet teki 14.3.1994 Land Nordrhein-Westfalenin kanssa työsopimuksen Bochumin yliopiston venäjän kielen lehtorina toimimisesta. Työsopimuksen 1 kohdan mukaan sopimus oli määräaikainen ja päättyi 30.9.1996, "jotta voitiin varmistua siitä, että ajankohtaiset yhteydet kotimaan kielioloihin säilyvät". Jacquet riitautti työsuhteensa määräaikaisuuden vedoten muun muassa asetuksen N:o 1612/68 11 artiklaan ja työntekijöiden oikeudesta jäädä jäsenvaltion alueelle työskenneltyään siinä valtiossa 29 päivänä kesäkuuta 1970 annetun komission asetuksen (ETY) N:o 1251/70 [4] 7 artiklaan. Hän hävisi asian ja valitti siitä.

4 — EYVL L 142, s. 24.

5. Landesarbeitsgericht Hamm esitti 1.3.1996 tekemällään päätöksellä yhteisöjen tuomioistuimelle kolme ennakkoratkaisukysymystä, jotka ovat samat kuin aikaisemmin asiassa Uecker esitetyt kysymykset.

6. Yhteisöjen tuomioistuimelle ovat kirjalliset huomautuksensa esittäneet Uecker asiassa C-64/96, Jacquet asiassa C-65/96 sekä Ranskan tasavalta, Saksan liittotasavalta ja komissio molemmissa asioissa.

II Yhteisön lainsäädäntö

7. Asetuksen N:o 1612/68 johdanto-osan viidennessä perustelukappaleessa todetaan muun muassa, että "kaikki esteet työvoiman vapaan liikkuvuuden tieltä tulee poistaa ottaen erityisesti huomioon työntekijän oikeus elää perheensä kanssa ja edellytysten luominen perheen sopeutumiselle vastaanottavan maan oloihin".

8. Asetuksen 7 artiklan 1 kohta on seuraavanlainen:

"Jäsenvaltion kansalaista ei työntekijänä saa kansalaisuutensa vuoksi saattaa toisen jäsenvaltion alueella kotimaisiin työntekijöihin verrattuna eri asemaan työ- ja palvelussuhteen ehtojen suhteen; tämä koskee erityisesti palkkausta, irtisanomista ja työttömyyden sattuessa paluuta saman alan työhön tai uudelleen työllistämistä."

9. Asetuksen 10 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

"Seuraavilla henkilöillä on kansalaisuudesta riippumatta oltava oikeus tulla asumaan sellaisen työntekijän luokse, joka on jäsenvaltion kansalainen ja työssä toisen jäsenvaltion alueella:

a) hänen aviopuolisonsa sekä heidän jälkeläisensä, jotka ovat alle 21-vuotiaita tai huollettavia;

b) työntekijän ja hänen aviopuolisonsa sukulainen ylenevässä polvessa, jos hän on työntekijän huollettava."

10. Asetuksen 11 artikla on seuraavanlainen:

"Jos jäsenvaltion kansalainen on palkatussa työssä tai itsenäisenä ammatinharjoittajana toisen jäsenvaltion alueella, hänen aviopuolisollaan ja lapsellaan, joka on alle 21-vuotias tai huollettava, on oikeus ryhtyä mihin tahansa palkattuun työhön koko kyseisen

jäsenvaltion alueella myös siinä tapauksessa, että he eivät ole minkään jäsenvaltion kansalaisia."

III Asian arviointi

11. On ensi näkemältä selvää, että asetuksen N:o 1612/68 11 artiklan englanninkielinen versio ei kata Ueckerin ja Jacquet'n (jäljempänä kätevyyden vuoksi työntekijät) tilannetta, sillä siinä mainitaan nimenomaisesti vain "palkatussa työssä tai itsenäisenä ammatinharjoittajana *toisen jäsenvaltion alueella*" ("a national of a Member State [who] is pursuing an activity as an employed or self-employed person *in the territory of another Member State*") (kursivointi tässä) olevan jäsenvaltion kansalaisen aviopuoliso (ja huollettava lapsi), kun taas kummankaan työntekijän puoliso ei näytä työskennelleen Saksan ulkopuolella. Sana "toisen" puuttuu kuitenkin tämän säännöksen saksankielisestä versiosta, johon kansallinen tuomioistuin on nojautunut; tässä versiossa kyseinen ilmaus on yksinkertaisesti "jäsenvaltion alueella" ("im Hoheitsgebiet eines Mitgliedstaates"). Saksankielinen versio vastaa tältä osin hollanninkielistä ("op het grondgebied van een Lid-Staat"), ranskankielistä ("sur le territoire d'un Etat membre"), italiankielistä ("sul territorio di uno Stato membro"), kreikankielistä ("στήν επικράτεια ενός Κράτους μέλους") ja portugalinkielistä ("no território de um Estado-membro") versiota. Sen sijaan englanninkielinen versio vastaa tanskankielistä ("på en anden medlemsstaats område"), espanjankielistä ("en el territorio de otro Estado miembro"), ruotsinkielistä ("en annan medlemsstats territorium") ja suomenkielistä ("toisen jäsenvaltion alueella") versiota.

12. Kysymystä tämän säännöksen tulkinnasta ei voi ratkaista ainoastaan sen sanamuodon perusteella. Käsitellessään tällaista kielellistä epäyhdenmukaisuutta yhteisöjen tuomioistuin on katsonut viimeksi asiassa Merck ja Beecham 5.12.1996 antamassaan tuomiossa, että on otettava huomioon "sen lainsäädännön yleinen systematiikka ja tarkoitus, jonka osa kyseiset määräykset ovat". [5] Samalla kun voidaan pitää jokseenkin yllättävänä sitä, että näin merkittävä epäyhdenmukaisuus eri kieliversioiden välillä ei ole tullut nimenomaisesti yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi viimeisten 23 vuoden aikana, on todettava, että kyseessä ei ole mikään erityisen vaikea ongelma.

13. Asetuksen I osan (Työ ja työntekijän perhe) III osasto (Työntekijän perhe) sisältää kolme artiklaa. Asetuksen 10 artiklaa, jossa säädetään "työssä toisen jäsenvaltion alueella" olevan yhteisön työntekijän perheenjäsenten asumisoikeudesta mukaan lukien perheenjäsenet, jotka ovat kolmannen maan kansalaisia, ei näytä koskevan samat kielelliset toisistaanpoikkeavuudet kuin 11 artiklaa. Sama koskee 12 artiklaa, jossa vastaavasti yhteisön työntekijän lapsille myönnettävien etujen ehdoksi asetetaan työskentely tai aikaisempi työskentely toisen jäsenvaltion alueella. Kun 11 artiklassa annetaan itsenäisenä ammatinharjoittajana toimivan tai palkatussa työssä olevan työntekijän perheenjäsenelle oikeus ryhtyä mihin tahansa työhön, ratkaiseva edellytys on joka tapauksessa, että yhteisön kansalainen työskentelee tai on työskennellyt toisen jäsenvaltion kuin sen alueella, jonka kansalainen hän on.

5 — Yhdistetyt asiat C-267/95 ja C-268/95, Merck ja Beecham, tuomio 5.12.1996 (Kok, 1996, s. I-6285, 21 ja 22 kohta).

14. Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntö tukee sitä, että 11 artiklaa olisi tulkittava yhdessä asetuksen I osan III osaston muiden säännösten kanssa [6]; erityisesti on mainittava asiassa Diatta 13.2.1985 annettu tuomio [7]. Asetuksen sisältö ja tavoitteet esitettiin tämän tuomion 15 ja 21 kohdassa seuraavalla tavalla:

"Asetus on osa säännöstöä, jonka tarkoituksena on helpottaa perustamissopimuksen 48 artiklan tavoitteiden toteutumista, minkä vuoksi siinä on annettava työntekijälle muun muassa mahdollisuus liikkua vapaasti muiden jäsenvaltioiden alueella ja oleskella niissä työn tekemiseksi.

— —

Asetuksen N:o 1612/68 11 artiklan sanamuodosta puolestaan käy ilmi, ettei siinä anneta siirtotyöläisen perheenjäsenille itsenäistä oleskeluoikeutta vaan ainoastaan oikeus ryhtyä mihin tahansa palkattuun työhön kyseisen jäsenvaltion alueella. Asetuksen 11 artikla ei näin ollen voi muodostaa 10 artiklassa mainituista edellytyksistä riippumatonta oleskeluoikeuden oikeudellista perustaa."

15. Mielestäni tästä seuraa, ettei se, että yhteisön työntekijän puolisolle, joka on kolmannen maan kansalainen, myönnettäisiin esillä olevissa asioissa vallitsevissa olosuhteissa oikeus ryhtyä mihin tahansa palkattuun työhön siinä jäsenvaltiossa, jonka kansalainen yhteisön työntekijä on, edistäisi asetuksen N:o 1612/68 tavoitteita eikä myöskään perustamissopimuksen 48 artiklassa, jonka täytäntöönpanemiseksi edellä mainittu asetus annettiin, ilmaistuja tavoitteita; se ei asetuksen johdanto-osan viidennen perustelukappaleen mukaisesti poistaisi yhtään "este[ttä] työvoiman vapaan liikkuvuuden tieltä". Sillä, että työntekijän aviopuolisolta puuttuu oikeus ryhtyä mihin tahansa palkattuun työhön, ei ole mitään vaikutusta sellaisen työntekijän asemaan, joka ei käytä oikeutta vapaaseen liikkuvuuteen.

16. Yhteisöjen tuomioistuin on vakiintuneesti katsonut, että "työntekijöiden vapaata liikkuvuutta koskevia perustamissopimuksen määräyksiä ei — — voida soveltaa tilanteisiin, jotka ovat kokonaan jäsenvaltion sisäisiä ja joilla ei toisin sanoen ole mitään yhteyttä yhteisön oikeuden sääntelemiin tilanteisiin". [8] Sama koskee myös asetusta N:o 1612/68: asiassa Morson ja Jhanjan 27.10.1982 antamassaan tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin katsoi nimenomaisesti, että yhteisön oikeus ei estä sitä, että jäsenvaltiot kieltäytyvät päästämästä työntekijän sukulaisia, jotka ovat kolmannen maan kansalaisia ja joiden hyväksi 10 artiklaa muutoin sovellettaisiin, alueelleen tai kieltävät heiltä oleskelun siellä silloin, kun työntekijä ei ole koskaan käyttänyt oikeutta vapaaseen liikkuvuuteen yhteisön sisällä. [9]

6 — Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kaikkien näiden säännösten henkilöllinen soveltamisala olisi työntekijän eri ryhmiin kuuluvien perheenjäsenten osalta sama (ks. asia C-7/94, Gaal, tuomio 4.5.1995, Kok. 1995, s. I-1031).

7 — Asia 267/83, Diatta, tuomio 13.2.1985 (Kok. 1985, s. 567).

8 — Asia 175/78, Saunders, tuomio 28.3.1979 (Kok. 1979 s. 1129, 11 kohta); ks. myös asia C-332/90, Steen, tuomio 28.1.1992 (Kok. 1992, s. I-341, 9 kohta); asia C-153/91, Petit, tuomio 22.9.1992 (Kok. 1992, s. I-4973); asia C-206/91, Koua Poirrez, tuomio 16.12.1992 (Kok. 1992, s. I-6685, 10 kohta) ja asia C-134/95, USSL n° 47 di Biella, tuomio 16.1.1997 (Kok. 1997, s. I-195, kohta 19).

9 — Yhdistetyt asiat 35/82 ja 36/82, Morson ja Jhanjan, tuomio 27.10.1982 (Kok. 1982, s. 3723, 18 kohta); ks. myös asia 147/87, Zaoui, tuomio 17.12.1987 (Kok. 1987, s. 5511, 15 kohta).

17. Ehdotukseni mukainen 11 artiklan tulkinta on selkeästi sama kuin se, jonka yhteisöjen tuomioistuin omaksui asiassa Gaal 4.5.1995 antamassaan tuomiossa. [10] Yhteisöjen tuomioistuin määritteli siinä, että asetuksen 10 artiklan 1 kohdassa myönnetään oikeuksia "*toisen* jäsenvaltion alueella työssä olevan jäsenvaltion kansalaisen aviopuolisolle ja alle 21-vuotiaille tai huollettavana oleville jälkeläisille" (kursivointi tässä). Yhteisöjen tuomioistuin jatkoi, että "[a]setuksen 11 artiklan nojalla samoilla henkilöillä on oikeus ryhtyä mihin tahansa palkattuun työhön koko kyseisen jäsenvaltion alueella". [11]

18. Minusta vaikuttaa myös siltä, että kansallisen tuomioistuimen ehdottamalla tulkinnalla poistettaisiin ilmaukselta "jäsenvaltion alueella", jota tämän määräyksen neljässä alkuperäisessä kieliversiossa käytetään, järkevä merkitys. Perustamissopimuksen 48 artiklan 1 kohdan tarkoituksena on työntekijöiden vapaan liikkuvuuden varmistaminen "yhteisössä"; on selvää, että asetuksen 11 artiklalla ei voi nykymuodossaan olla sellaista merkitystä, että siinä myönnettäisiin kolmannessa maassa työskentelevän yhteisön työntekijän aviopuolisolle oikeuksia tässä kolmannessa maassa. Jos näin olisi, työntekijöiden ehdottaman tulkinnan perusteella 11 artiklan tarkoitukseksi muodostuva vaatimus siitä, että jäsenvaltion kansalainen työskentelee yhteisön alueella, olisi tarpeeton.

19. Selityksen löytäminen sille, miksi sana "toisen" ei esiinny 11 artiklassa määrittämässä jäsenvaltiota, jossa yhteisön työntekijä työskentelee, vaatisi enemmänkin lainsäädäntöhistoriaan kohdistuvaa arkeologin työtä kuin tulkintaa. [12] Mielestäni on kuitenkin merkittävää, että asetuksen johdanto-osan toisen perustelukappaleen mukaan asetus N:o 1612/68 annettiin, jotta "täydennetään niitä toimenpiteitä, jotka on asteittain toteutettu työntekijöiden vapaata liikkuvuutta yhteisön alueella koskevista alustavista toimenpiteistä annetun neuvoston asetuksen N:o 15 sekä työntekijöiden vapaasta liikkuvuudesta yhteisön alueella 25 päivänä maaliskuuta 1964 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 38/64 nojalla". Aikaisempien toimenpiteiden vastaavissa säännöksissä eli vuonna 1961 annetun asetuksen N:o 15 [13] 12 artiklassa ja asetuksen N:o 38/64 [14] 18 artiklassa säädettiin kummassakin nimenomaisesti, että aviopuolisolla ja huollettavalla lapsella oli oikeus ryhtyä mihin tahansa palkattuun työhön sillä edellytyksellä, että työntekijä oli ansiotyössä *toisen* jäsenvaltion alueella.

20. Kansallinen tuomioistuin ilmoitti molemmissa ennakkoratkaisupyynnöissään, että on "mahdotonta hyväksyä sitä näkökantaa, että yhteisön oikeus ei koske jäsenvaltion ja sen omien kansalaisten välisiä oikeussuhteita" ja erityisesti sitä, että jäsenvaltion kansalainen ei voi vedota yhteisön oikeuteen omaa kotimaataan vastaan.

10 — Edellä alaviitteessä 6 mainittu asia C-7/94, tuomion 17 kohta.

11 — Tämä kohta on jopa selkeämpi muutamissa muissa tuomion kieliversioissa; esimerkiksi tämän virkkeen ranskankielisessä versiossa viitataan "l'ensemble du territoire de cet *autre* État" (kursivointi tässä).

12 — Kummallista kyllä, sana "toisen" esiintyy komission ehdotuksen (EYVL 1967, 145, s. 11) 11 artiklassa, eivätkä Euroopan parlamentti ja talous- ja sosiaalikomitea kumpikaan ehdottaneet sitä poistettavaksi (EYVL 1967, 268, s. 11 ja EYVL 1967, 298, s. 17).

13 — 16.8.1961 annettu neuvoston asetus.

14 — EYVL 1964, 62, s. 965.

Ensinnäkin on todettava, että yhteisön kansalainen voi vedota yhteisön oikeuden säätelemissä tilanteissa siitä johtuviin oikeuksiin jopa sitä jäsenvaltiota vastaan, jonka kansalainen hän on. Kuten yhteisöjen tuomioistuin katsoi asiassa Knoors 7.2.1979 antamassaan tuomiossa, "henkilöiden vapaa[] liikkuvuu[s], vapaata sijoittautumisoikeu[s] ja palvelujen tarjoamisen vapau[s] — — jotka ovat yhteisön järjestelmän perustavanlaatuisia periaatteita, eivät toteutuisi täydellisesti, jos jäsenvaltiot voisivat kieltää yhteisön säännösten ja määräysten soveltamisen sellaisten kansalaistensa osalta, jotka ovat käyttäneet hyväkseen mahdollisuuksia vapaaseen liikkuvuuteen". [15] Pääsääntö muotoiltiin asiassa Scholz 23.2.1994 annetussa tuomiossa seuraavasti: "Jokainen yhteisön kansalainen, joka asuinpaikastaan ja kansalaisuudestaan riippumatta on käyttänyt oikeutta työntekijöiden vapaaseen liikkuvuuteen ja on työskennellyt toisessa jäsenvaltiossa, kuuluu asetuksen N:o 1612/68 ja perustamissopimuksen 48 artiklan soveltamisalaan." [16] Toiseksi on todettava, että edellä mainitun yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön ja erityisesti asiassa Diatta annetun tuomion mukaan on selvää, että asetuksen 11 artiklassa annetut oikeudet ovat johdettuja oikeuksia, jotka yhteisön työntekijän aviopuoliso, joka on kolmannen maan kansalainen, voi saada ainoastaan silloin, kun hänen aviopuolisonsa on yhteisön oikeuden sääntelemässä tilanteessa.

21. Edellä esitetyn perusteella olen sitä mieltä, että asetuksen N:o 1612/68 11 artiklaa on tulkittava siten, että jos yhteisön työntekijän puoliso on kolmannen maan kansalainen, kyseinen puoliso voi vedota tässä säännöksessä annettuihin oikeuksiin ainoastaan siinä tapauksessa, että yhteisön työntekijä on palkatussa työssä tai itsenäisenä ammatinharjoittajana toisen kuin sen jäsenvaltion alueella, jonka kansalainen kyseinen työntekijä itse on.

22. Jos yhteisöjen tuomioistuin noudattaa ehdotustani, jonka mukaan ensimmäiseen kysymykseen on vastattava kieltävästi, ei toiseen ja kolmanteen kysymykseen tarvitse ennakkoratkaisupyynnön kysymyksenasettelun mukaan vastata. Selittäen kolmannen kysymyksen taustalla olevia pohdintoja kansallinen tuomioistuin tuo kuitenkin esiin kysymyksen, joka on yleiseltä kannalta vielä tärkeämpi ja jolla voi olla vaikutusta yhteisöjen tuomioistuimen ensimmäiseen kysymykseen antamaan vastaukseen, mikäli kansallisen tuomioistuimen näkökanta hyväksyttäisiin, minkä vuoksi aion käsitellä tätä kysymystä lyhyesti.

23. Ongelma on muotoiltu molemmissa ennakkoratkaisupyynnöissä seuraavalla tavalla:

" — — kyse on siitä, sallitaanko Euroopan unioniksi muuttumassa olevan yhteisön perustavanlaatuisissa periaatteissa, että jäsenvaltio voi edelleen soveltaa yhteisöjen tuomioistuimen EY:n perustamissopimuksen 48 artiklan 2 kohdan vastaiseksi toteamaa kansallista säännöstä omiin kansalaisiinsa ja näiden kolmansista maista lähtöisin oleviin aviopuolisoihin."

15 — Asia 115/78, Knoors, tuomio 7.2.1979 (Kok. 1979, s. 399, 19 ja 20 kohta).

16 — Asia C-419/92, Scholz, tuomio 23.2.1994 (Kok. 1994, s. I-505, 9 kohta).

Tältä osin kansallinen tuomioistuin oli aikaisemmin viitannut asiassa Spotti [17] annettuun tuomioon, jossa yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että Saksan *Hochschulrahmengesetz*in (korkeakouluista annetun puitelain) 57 b §:n 3 momentin soveltaminen Freistaat Bayernin ja vieraan kielen italialaisen lehtorin väliseen sopimukseen on ristiriidassa perustamissopimuksen 48 artiklan 2 kohdan kanssa. Myös esillä olevissa asioissa kyseessä olevien työsopimusten määräaikaisuus perustui *Hochschulrahmengesetz*in 57 b §:n 3 momenttiin.

24. Kansallisen tuomioistuimen esiin nostama kysymys koskee olennaisesti perustamissopimuksen ja sen kanssa ristiriidassa olevan kansallisen lainsäädännön välistä suhdetta sen jälkeen, kun sopimus Euroopan unionista tuli voimaan. Kun otetaan huomioon ensimmäiseen kysymykseen ehdottamani vastaus, esillä olevan asian työntekijät voivat vedota asiassa Spotti annettuun tuomioon riitauttaakseen työsopimustensa määräaikaisuuden ainoastaan, jos sopimus Euroopan unionista on muuttanut tätä suhdetta. Mikä tahansa onkaan sen merkitys yhteisön oikeuden soveltamisen kannalta, että Euroopan unioni perustettiin Euroopan unionista tehdyn sopimuksen A artiklan mukaisesti, on selvää, että se ei millään tämän oikeudenkäynnin kannalta merkityksellisellä tavalla muuttanut tätä suhdetta eikä henkilöiden vapaata liikkuvuutta koskevien yhteisön oikeuden säännösten soveltamisalaa.

25. Välittömästi sovellettavien yhteisön säännösten ja samaa kysymystä koskevan kansallisen lainsäädännön välinen suhde selviää yhteisön oikeuden etusijaa koskevista yhteisöjen tuomioistuimen tuomioista, erityisesti asioissa Costa, [18] Simmenthal [19] ja Factortame I [20]. Asiassa Simmenthal yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että tämän periaatteen mukaan yhteisön säännökset "aiheuttavat suhteessa jäsenvaltioiden sisäiseen oikeuteen sen, että nämä toimet jo pelkällä voimaantulollaan estävät kaikkien niiden kanssa ristiriidassa olevien kansallisten säännösten soveltamisen sekä estävät jopa — erottamattomana ja ensisijaisena osana jäsenvaltioiden alueilla sovellettavaa oikeusjärjestystä — uusien kansallisten lainsäädäntötoimien pätevän tekemisen siltä osin, kuin ne olisivat ristiriidassa yhteisön oikeusnormien kanssa" [21]. Toisaalta perustamissopimus ei estä jäsenvaltiota soveltamasta puhtaasti sen sisäiseen, yhteisön oikeuden soveltamisalan ulkopuolelle jäävään tilanteeseen sellaista kansallista säännöstä, jonka soveltaminen on katsottu perustamissopimuksen vastaiseksi yhteisön oikeuden säätelemässä tilanteessa. Mielestäni sekä Euroopan unionista tehdyn sopimuksen yleinen systematiikka että M artiklan sanamuoto, jonka mukaan "tämän sopimuksen määräykset eivät vaikuta Euroopan yhteisöjen perustamissopimuksiin" lukuun ottamatta niitä määräyksiä, joilla perustamissopimuksia nimenomaisesti muutetaan, ovat sitä näkökantaa vastaan, että Euroopan unionista tehdyllä sopimuksella olisi muutettu yhteisön oikeuden ja kansallisen lainsäädännön välistä suhdetta, kuten kansallinen tuomioistuin on ehdottanut.

26. Sekä Ranska että Saksa ovat tutkineet huomautuksissaan jonkin verran ETA-sopimuksen mahdollista soveltamista Uecke-

17 — Edellä alaviitteessä 1 mainittu asia.

18 — Asia 6/64, Costa, tuomio 15.7.1964 (Kok. 1964, s. 1141).

19 — Asia 106/77, Simmenthal, tuomio 9.3.1978 (Kok. 1978, s. 629).

20 — Asia C-213/89, Factortame I, tuomio 19.6.1990 (Kok. 1990, s. I-2433).

21 — Edellä alaviitteessä 19 mainittu asia, tuomion 17 kohta.

rin tilanteeseen, sillä hän on Norjan kansalainen ja saattoi tietyillä edellytyksillä voida vedota ETA-sopimuksen 28 artiklan mukaisiin oikeuksiin. Vaikka kansallinen tuomioistuin selvästi tiesi tästä oikeudellisesta mahdollisuudesta, se ei kuitenkaan tarkoituksellisesti esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle sitä koskevaa kysymystä, vaan katsoi nimenomaisesti, että Uecker ei voi riitaasiassa Land Nordrhein-Westfalenia vastaan vedota ETA-sopimukseen. Näin ollen minusta vaikuttaa siltä, että yhteisöjen tuomioistuimella ei ole tässä oikeudenkäynnissä toimivaltaa tutkia mitään ETA-sopimukseen liittyvää kysymystä ja että tällaisen kysymyksen tutkimisella loukattaisiin kansalliselle tuomioistuimelle perustamissopimuksen 177 artiklan mukaisesti kuuluvaa toimivaltaa. [22] Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin tai mikä tahansa muu Ueckerin asiaa käsittelevä kansallinen tuomioistuin voi tietenkin esittää tällaisen ennakkoratkaisukysymyksen yhteisöjen tuomioistuimelle. [23]

IV Ratkaisuehdotus

27. Edellä esitetyn perusteella olen sitä mieltä, että Landesarbeitsgericht Hammin esittämien molempien ennakkoratkaisupyyntöjen toiseen ja kolmanteen kysymykseen ei tule vastata ja että ensimmäiseen kysymykseen on vastattava seuraavasti:

Työntekijöiden vapaasta liikkuvuudesta yhteisön alueella 15 päivänä lokakuuta 1968 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1612/68 11 artiklaa on tulkittava siten, että jos yhteisössä työskentelevän työntekijän puoliso on kolmannen maan kansalainen, kyseinen puoliso voi vedota tässä säännöksessä annettuihin oikeuksiin ainoastaan siinä tapauksessa, että yhteisön työntekijä on palkatussa työssä tai itsenäisenä ammatinharjoittajana toisen kuin sen jäsenvaltion alueella, jonka kansalainen kyseinen työntekijä itse on.

22 — Asia 247/86, Alsatel, tuomio 5.10.1988 (Kok. 1988, s. 5987, 8 kohta).

23 — Ks. ETA-sopimuksen ajallisesta soveltamisalasta asia T-185/94, Geotronics v. komissio, tuomio 26.10.1995 (Kok. 1995, s. II-2795); asiasta on yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltävänä valitus (ks. asia C-395/95 P, julkisasiamies Tesauron ratkaisuehdotus 30.1.1997, Kok. 1997, s. I-2271).